

(əvvəli ötən sayımızda)

...Rouilson Misiri müttəfiqləri ilə birlikdə işğal edən Hiksosların Kheta/xattilər olduğunu və bunun həmin dövrdə hakimiyyətdə olan “çoban kralların” dini etiqadlarının xarakteri ilə də müəyyən olduğunu yazır.

Rauilson Hiksosların Misir mədəniyyətinə və ədəbiyyatına realist ünsürlər gətirdiklərini və onun inkişafına yeni impuls verdiklərini yazır. “Çoban kral” sülaləsi bütün köçərilərdə olduğu kimi mükəmməl bir dövlət hakimiyyəti təşkilatına malik idilər. Monqol-tatarların Hindistanda və türklərin Avropada olduğu kimi “çoban krallar” hakimiyyəti də Misirə mükəmməl dövlət təşkilatı gətirdilər. Onlar bütün ölkədə hərbi və vergi sistemi tətbiq etdilər və Misir üçün böyük fəlakət olan “əyalətçilik” belasına son qoydular. Bütün ölkədə monarxın təmsalında mərkəzləşmiş dövlət strukturu yarandı. Hiksosların hakimiyyəti gec dövr İmperiyasının yüksəlişinə səbəb oldu”. (Rawlinson G.H. 1882, Səh. 195)

Yuxarı və Aşağı Misiri öz hakimiyyəti altında birləşdirən və fironların atası hesab olunan ilk Misir fironu Menes (təxminən e.q. 3200-3000)Horus ünvanı daşıyan ilk fironur. Turin fironlar siyahısında onun adı fironların əcdadı kimi qeyd olunmuşdur. Menesi Misirin digər bir fironu Narmerlə eyniləşdirirlər. XIX əsrin İngilis rahib və misiroloqu Corc Faber Menesi Böyük tufanla əlaqələndirir və onu Misirin Nuhu hesab edir.

Mesopotamiyadakı ilkin Sumer uyqarlığı. Böyük Tufan nəticəsində dağılınca Sumerli Ön Türklərin bir qolu oranı tərk edərək Misirin Nil çayı vadisinə köçmüş, ordaki Hami tayfalarını tabe edərək e.q. 3315-ci ildə Menesin başçılıq etdiyi ilk firon sülaləsinin əsasını qoymuş və orda ilkin Sumer mədəniyyətinin özülünü qoyaraq inkişaf etdirmişdilər. Lakin çoxluq təşkil edən yerli xalq Sumer mədəniyyətini mənimsəyərək onu daha da inkişaf etdirmiş və yeni bir Misir uyqarlığının formalaşmasına nail olmuşdular. (Reha Oğuz Türkan. Türklər, C. 1. 2002, Səh. 601)

İngilis assuroloqu L.VaddellMisir heroqliflərinin turanlı Sumerin piktoqrafik xətti işarələri əsasında yarandığı fikrini irəli sürür. O Misir uyqarlığının kökünün Sumer uyqarlığına bağlı olduğunu yazır. (Waddell L.A. 1930. Səh. 20)

Vaddell Misirin birinci firon sülaləsinin banisi Menesin əfsanəvi şəxsiyyət olduğunu əleyhinə çıxaraq onun sumer mənşəli olub tarixi şəxsiyyət olduğu fikrini irəli sürür. O Misirin 1-ci sülaləsinin banisi firon Menesi Krit adasının kralı Minosla eyniləşdirir. Minos mənşəcə dəniz xalqlarından pelasqlara mənsub idi. Sumer kralı Manis də Minos kimi dənizçi admiral olaraq Aralıq dənizi və ölkələrinin imperatoru idi. Krit kralı Minosun həyata keçirdiyi müdrik qanunları Zeusdan (Zevs)almışdı, sumerlilər və onların hökmdarı Manisin də tətbiq

etdikləri qanun-la-rını tanrı Zaqqiden və ya Saksdan almışdı. (Waddell L.A. 1930. Səh. 72)

Vaddell Misir mifologiyasının kökündə Sumer mifologiyasının dayandığını tarixi dəlillərlə əsaslandırır.

Krit hökmdarı Minosun oğlu Minatur, yəni “Öküz adam” adlanırdı. Menesin və ya Menisin oğlu da Misir və sumer dilində “Güclü, vəhşi Öküz” demək olan Naram adlanırdı. Kritli Zeusun əlamətlərindən biri ikiqızlı balta olan təbərzin idi. Təbərzin həmçinin sumerlin ata tanrısı Zaqqin və ya

Ələsgər Siyablı

Dünya tarixinin Turan dövrü

Sakin əlamətlərindən biri idi. Zaq sumer dilində təbərzin balta anlamı daşıyırdı.Zeusun adının sumer mənşəli olduğu şübhəsizdir. (Waddell L.A. 1930, Səh. 73, 74)

Vaddell sumerlin günəş tanrısının AsaTur adlandığını və onun adının Misirdə İsida kimi ifadə olunduğunu

yazır. AsaTur adıUkusi kimi də yazılırdı. Sumerlərin tanrıları Asar misirlilərdə günəş tanrısı Osiris kimi, Aser isə İsis kimi ifadə olunurdu. (Waddell L.A. 1930. Səh. 164)

L.Kinq də Misir və Sumer mifologiyası arasındakı bənzərliklər təsbit etmişdir. Misir mifologiyasında öküzü təmsil edən Apis kultu Osirisi, yəni Aseri təmsil edir və o hər il qurban verilir. Öküz misir heroqlif yazısında “ka” kimi ifadə olunurdu. Apisin simvolu olanAy öküzü təmsil edirdi. O həmçinin Osirisi təmsil edən tanrı idi. Apis eyni zamanda Nil çayındakı suyu təcəssüm edirdi. Sumer tanrısı Asari Mesopotamiyanın tanrıları Marduk və Asarla, Misir tanrısı Osirislə eyniləşdirilmişdi. Sumerin şəhər mənasındakı Uru işarəsi eyni ilə Misirlilər tərəfindən istifadə olunurdu. (Leonard W.King. 1916. Səh. 325)

Misir tarixində və mifologiyasında Horus tanrısı və Horus ünvanına malik kral-fironlar önəmli yer tutur. Misir mifologiyasında Yeri və Göyüzünü iki ayrı-ayrı tanrı təmsil edirdi. Göyüzü Pet adlanırdı və qadın başlanğıcını təmsil edirdi, Yer isə To adlanırdı və kişiliyi, erkək başlanğıcı təmsil edirdi.

Günəşin doğuşu səma İnəyindən doğan buzov kimi təsəvvür olunur ki,

səma öküzü bu zaman ata kimi təcəssüm olurdu. Hər gün səhər tanrısalm inək və öküz öz övladları günəşi buzov təmsalında dünyaya gətirirdilər.

Şahin surətində təsvir olunaraq göydə uçan səhər günəşinin tanrısı Horusun sağ gözü günəşi, sol gözü isə ayı təcəssüm edirdi. Horus “üfüqdəki günəş”, yənişəfəq günəşi adlanırdı və şahin quşunu təmsil edirdi. Onun digər bir adı yenə günəş tanrısı olan və insan cildində təcəssüm olan Atum adlanırdı. Bu ad ilk insan “ata” adının misir dilində ifadəsidir. İstər Horus, istərsə də Atum mahiyyət etibarə ilə eyni varlığı təmsil edirdilər və həmçinin kral ünvanları kimi istifadə olunurdular. Tanrılar günəşin gün ərzində müxtəlif dövvrünü təmsil edirdilər. Horuz şəfəq günəşini, Re günortanı, Atum isə axşam günəşini təcəssüm edirdi. (Erman. 1885, Səh. 7-11)

Horus həmçinin savaş tanrısı idi və fironlar onun yer üzündəki təcəssümləri kimi təsəvvür olunurdular. Fironlar Horus tituluна malik olub tanrıkrallar idilər.

Misirin müxtəlif ərazilərində fərqli kultlara etiqad olunurdu. Horus tanrılar Atum və Renin oğlu kimi günəş kultuna mənsub idi. İsisin və Osirisin oğlu kimi isə Osiris kultuna mənsub idi.Tanrıkrall timsalındakı Horus şahin surətində təcəssüm olunurdu və şahin fironların simvolu və totemi idi.

Şəfəq günəşini təcəssüm edən tanrı Horuzun dilimizdəki Xoruz adı ilə eyniyyət təşkil etməsi böyük maraq doğurur və bunu təsadüfi bənzəriş hesab etmək olmaz. Çünki xalqımızın mifik təsəvvüründə də Xoruz günəşi təmsil edir və günəşin saçıdığı ilk şəfəqin carçısı və xəbərcisidir. Qədim Misirdə döyüşkən şahin quşu Horuz adlanmışdır. Hiksosların etnik mənşəyinin turanlı ön türklərə bağlanması bu ehtimalı daha da qüvvətləndirir.

XVII sülalənin hökmdarı Kamose Nubiya tayfaları ilə ittifaq bağlayaraq-hiksosların paytaxtı Avaris şəhərinə hücum edərək Hiksosların 200 illik hakimiyyətinə son qoymuş və hiksosları ölkədən qovmuşdur.

Misir fironları 240 minlik hiksos

qoşununu Mesopotamiyanın şimalındakı Ka-deş və Karxemişə qədər qovallıyaq təqib etmişlər. Ehtimal olunur ki, Suriyanın şimalındakı Karxemiş Hiksosların ilkin vətəni olmuşdur. Hiksoslar Xattilərlə hər cəhətdən sığ bağlara malik olmuşlar.

Misiri işğal edən digər bir turanlı tayfa birliyi də e.q. XIII əsrdə Anadoludan başlayaraq Misir də daxil olmaqla böyük fəlakətlərə səbəb olan “dəniz xalqlar” idilər. Dəniz xalqları haqqında bilgiləri tarix elminə Q.Maspero gətirmişdir. Misir heroqlifləri ilə yazılmış Karnak kitabəsində Misirə hücumlar edən “dənizin yabançı xalqları” haqqında bilgi verilməkdədir.

E.q. 1276-1178-ci illərdə Aralıq dənizinin sahil ölkələrinə basqınlar törədən dənizçi döyüşkən tayfalar olan dəniz xalqları bir neçə dövlətin çökməsinə səbəb olmuşdular. Misir iki fironun haki-

miyyəti dövründə e.q. 1208-1176-cı illər ərzində dəniz xalqlarına qarşı dörd dəfə savaşmış və sonda qalib gəlmişdilər.

Dəniz xalqlarının etnik tərkibinin Kiçik Asiyanın hind-avropalılara qədərki xalqlarından, daha doğrusu öntürklər olduğu fikri elmdə qəbul olunmuşdur. Lakin Avropa tarixçilər onları öntürklər adlandırmaqdan ehtiyat edirlər. Şerdan, çakkal, tirsən, sekeş, aka, dan, qaramant, teukir, filistim bu tayfalar birliyinə qədim mənbələrdə turşalar adlanan ön türklər rəhbərlik edirdilər. Tirren qrupu adlandırılan bu dəniz xalqlarının Troya müharibəsində axeylərə məğlub olaraq dünyaya dağılan etrusklar olduqları haqqında elmdə fikirlər mövcuddur.

Eduard Meyer Turşalar məsələsinə aydınlıq gətirərək yazır ki, Fukidid və digər müəlliflər Pelasqları Tursenlərlə eyniləşdirirlər. Pelasqlarla eyniləşdirilən və Lemnosda yaşayan Tursenlər heç şübhəsiz məşhur dəniz quldurlarıdır. Herodotun da yazdığına görə tursenlər və pelasqlar eyni dildə danışırırlar. Əgər biz Herodota inansa, Lemnosun və Pelaskiyanın tursenləri etruskca danışırırlar.1888-ci ildə Lemnosda aşkar edilən yazı e.q. VI əsrə aiddir və yunan dili ilə heç bir əlaqəsi yoxdur...

(ardı gələn sayımızda)